

La nació àrab: entre l'imperi otomà i la prepotència d'Occident

Des del segle XV, els turc-otomans reeixiren a bastir un imperi estès des dels Balcans fins a les ribes del Tigris, inclosa la península Aràbiga. Entrat en decadència des de mitjan segle XVIII, fou definitivament liquidat després de la Primera Guerra Mundial. Britànics, francesos i grecs es repartiren les despulles i substituïren la dominació otomana sobre els àrabs per la no menys perniciosa colonització europea.

EL TEMPS

L'emir Faisal, fill del xerif de la Meca Husayn, va ser proclamat rei de Síria pel Congrés Nacional Àrab.

El gran imperi àrab bastit sobre la prèdica de Mahoma sucumbí el 1258 amb la presa de Bagdad, capital del califat abàssida, pels mongols. L'empeny mongol havia desplaçat les tribus turcmanes vers la península d'Anatòlia, que poc a poc arrabassaren a l'imperi bizantí. El

1358 els turcs otomans ja havien posat el peu a Europa amb la conquesta de Gal·lípoli, i el 1453, quan prenen Constantinoble, ja eren senyors d'un extens territori que incloïa Anatòlia i els Balcans.

El 1517 els otomans acabaren amb el soldanat mameluc d'Egipte, tot es-

devenint la primera potència islàmica i l'única capaç de fer front als cristians occidentals. El soldà Selim I estendrà els dominis otomans pel Hijaz àrab i amb la presa de la Meca s'auto-proclamà califa. Així, arribem al regnat de Solimà "el Magnífic" (1520-66), moment de màxima plenitud de l'imperi, que coincideix amb l'assalt otomà a la Mediterrània occidental i les incursions corsàries dels Barbarossa i Dragut contra la façana marítima dels Països Catalans.

L'Orient Mitjà i el nord de l'Àfrica, amb l'única excepció del Marroc, són dominades des de la Sublim Porta (el palau del gran visir a Constantinoble). Els àrabs, des de la pèrdua de Bagdad, percebran el període històric com una època de decadència a la qual els otomans –tot i ser coreligionaris– donaren el cop definitiu. Això és perceptible en la creació literària, que perdé l'energia dels segles anteriors, però que es refugià en el gènere popular, els contes, els quals, refosos, donaren lloc a antologies com *Alf layla walayla* (*Les mil i una nits*), una de les joies de la literatura universal.

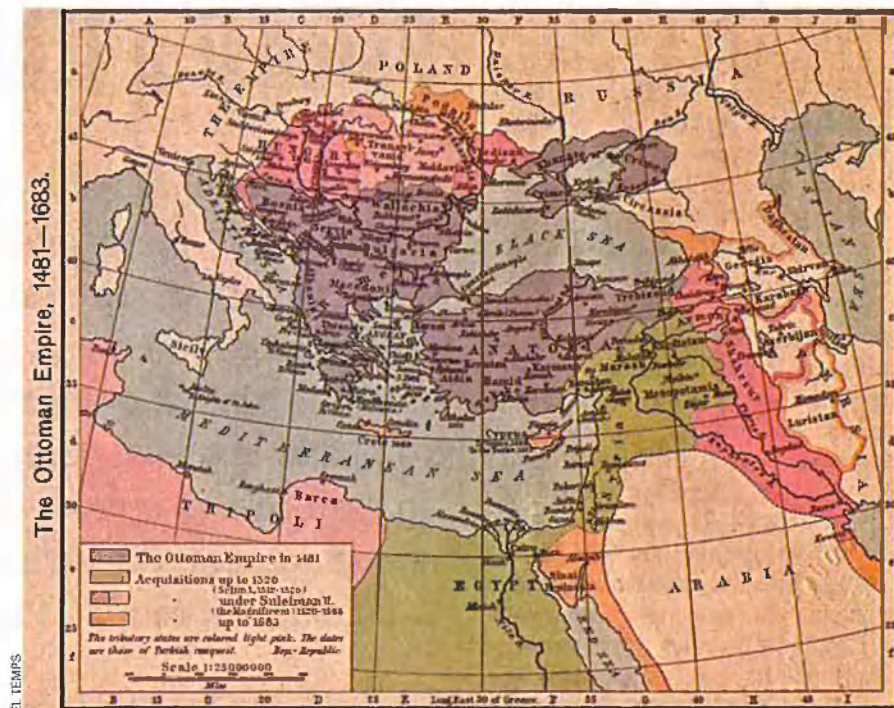
La societat àrab, sotmesa pels turcs, romandrà anquilosada en els models del passat, recelosa de la modernitat. Mentre, l'imperi bastit pels otomans iniciarà el seu retrocés. Rússia amenaçà les fronteres de la mar Negra, aconseguí pel tractat de Radzin (1681) que el patriarca de Moscou esdevinguera cap de l'Església ortodoxa. Altrament, la guerra europea pro-

vocada per la revolució francesa portà Napoleó a Egipte, un esdeveniment importantíssim, malgrat la brevetat, car els egipcis prenen consciència del seu endarreriment cultural i preparen el camí de la Nahda, la renaixença àrab.

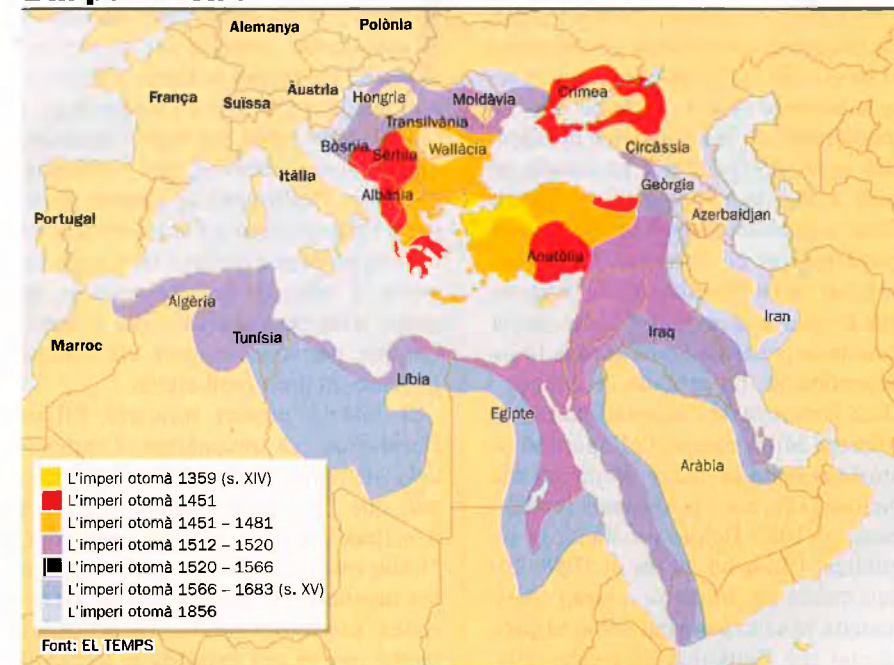
Napoleó cercava ocupar l'istme de Suez. Desembarcà a Alexandria el 1798 amb més de 30.000 soldats i derrotà els turcs a la batalla de les Piràmides. Rússia i Gran Bretanya intervingueren en el conflicte i la flota francesa fou destruïda aquest mateix any a Abukir pels britànics. Napoleó tornà a França, però el seu exèrcit d'Egipte sucumbí i el 1801 capitulà. La Sublim Porta, tanmateix, ja no recuperà el govern efectiu sobre Egipte, usurpat per Muhammad Ali paixà, cap del contingent d'origen albanès de l'exèrcit otomà, però que mantindrà la sobirania nominal d'Istanbul. El 1882 la Gran Bretanya ocupà el país del Nil, que convertí en protectorat el 1814.

I és que, conforme la Sublim Porta anava cedint territori, les potències europees l'anaven guanyant. El 1830 França desembarca a Algèria, venç la resistència del cabdill indígena Abd al-Qadir Jazairi i l'annexiona. Tunis, en canvi, serà convertit en protectorat el 1881. El Marroc és cobejat també pels europeus, que se'l reparteixen en zones d'influència entre França i Espanya, que compta amb el suport anglès. Itàlia, país de nou encuny –creat el 1861– afectat també per la febre colonialista, arribà a un acord amb el soldà otomà per establir des del 1912 un protectorat a Líbia, any en què s'implantà el protectorat francès al Marroc.

La Primera Guerra Mundial liquidà definitivament l'imperi otomà. El 1916 el pacte Sykes-Picot havia repartit els dominis otomans a l'Orient Mitjà entre Gran Bretanya (Mesopotàmia, Palestina, Transjordània) i França (Síria, Líban). El setembre del 1818 els aliats havien trencat el front balcànic. El tractat de Sèvres, signat en aquesta localitat francesa el 10 d'agost del 1920, repartia les despulles de l'imperi entre Gran Bretanya i França, mentre reduïa Turquia estrictament a Anatòlia i l'enclavament europeu banyat per la mar de Màrmara.

L'imperi otomà

Els àrabs, des de la pèrdua de Bagdad, perceben el període històric com una època de decadència

Turquia, la gran derrotada en la Primera Guerra Mundial, instaurà la república, extingí el soldanat i abolí el califat. Mustafà Kemal (Atatürk) és el gran artífex d'aquest procés de reformes. L'emir Faisal és proclamat rei de Síria pel Congrés Nacional Àrab, però el pacte Sykes-Picot obliga lliurar el país als francesos. Faisal, fill del xerif de la Meca Husayn, és entronitzat pels britànics a l'Iraq, país que obtindrà la independència el 1930. Un altre fill de

Husayn, Abd Al-lah, esdevé rei de Jordània, mentre Palestina gaudirà d'un estatut especial. Els britànics (declaració de Lord Balfour del 1917) havien donat suport a la reivindicació jueva de creació d'un estat jueu en aquesta regió. Mentrestant, a Aràbia, el soldà del Najd, Abd al-Aziz ibn Saud, havia declarat la guerra als haiximites del Hijaz. Husayn es veu obligat a abdicar el 1924 i els Banu Saud unifiquen Hijaz i Najd sota l'observança del wahhabisme, secta sunnita radical. Els britànics, però, s'havien reservat el control del Iemen i el golf Pèrsic. El 1899 s'havien apoderat de Kuwait, origen de futurs conflictes, que era així escindit del tronc àrab i mesopotàmic. La penetració britànica també incloïa l'Iran, amb la concessió de l'explotació de les reserves petrolíferes del país, i l'Afganistan, que conservava la independència gràcies a la rivalitat entre russos i britànics.

Així, des del Magrib i fins a l'Índia, els europeus controlaren i sotmeteren el món àrab i islàmic durant quasi tota la primera meitat del segle XX. La intervenció de les potències occidentals serví d'esperó del nacionalisme àrab i del panarabisme, en alguns llocs amb clares connotacions revolucionàries, car els europeus havien beneficiat una minoritària casta dirigent, que heretaria el poder polític quan cadascun dels països àrabs assolís la independència. La retirada de França i Gran Bretanya de l'escenari polític de l'Orient Mitjà comportà l'aparició de tensions entre la classe dominant tradicional i els nous governants republicans; el 1952 Egipte proclamà la república, l'Iraq ho va fer el 1958. Els haiximites de Jordània veuran qüestionada la seva autoritat sobre el país, afectat per l'aparició de l'estat d'Israel el 1948. El 1958 s'inicia la crisi al Líban, mentre que els primers acords entre els wahhabites de l'Àrabia Saudí i els nord-americans –que aviat desplaçaren França i Gran Bretanya com a única potència hegemònica a la regió– daten del 1957, i recordem que és l'antagonisme entre el radicalisme wahhabista i els EUA la primera causa de la *jihad* promoguda per Bin Laden.

David Garrido

Psicosi a Itàlia

Els atemptats de Londres han despertat de nou a Itàlia la por i la paranoia. La gent ja fa més d'una setmana que assegura, convençuda i resignada –i amb una barreja d'escepticisme i ansietat– que el proper atac terrorista serà al seu país, que ells seran els propers a rebre un atac com el que ha destrossat Londres, com el que va patir Madrid o com el que va obrir la cadena del terror l'11-S del 2001 a Nova York.

És que tant el Govern com els ciutadans ja fa temps que se senten amenaçats, sobretot per la presència de les tropes italianes a l'Iraq o a altres països com ara l'Afganistan, i també, sens dubte, pel suport incondicional, sense reserves, que l'executiu de Silvio Berlusconi ha mostrat sempre a l'administració nord-americana i la seva política exterior, i que ja els ha portat a rebre diverses amenaces de grups islamistes radicals que asseguren que, per aquest suport, els italians pagaran un preu molt elevat.

El mateix primer ministre Silvio Berlusconi va reconèixer l'endemà dels atemptats, molt abatut i preocupat, que “ens podria passar també a nosaltres”, ja que, segons va recordar, “Itàlia està sotmesa des de fa temps a les amenaces d'organitzacions terroristes internacionals”. Va recordar també que el seu país “és el tercer al món per nombre de soldats implicats en operacions de *peace keeping* [manteniment de la pau] de les Nacions Unides”, cosa que els converteix en possibles objectius d'atemptats com el del 7 de juliol; mentre Giuseppe Pisanu, ministre d'Interior, va dir dimarts passat al Parlament que el terror “està trucant a la nostra porta”.

Per aquest motiu, el Govern italià ha reaccionat augmentant el nivell d'alarma i vigilància arreu del país, però sobretot als aeroports, les estacions de

trens, les xarxes de transport públic i els locals habitualment més freqüentats, així com molts monuments simbòlics, com ara la plaça de Sant Pere o el Vaticà. Els policies i els carabinieri es passegen ara, molt més que abans, pel metro de Roma, pels carrers del centre o per l'estació de Termini, una de les més grans del país, en busca de possibles bosses sospitoses o moviments preocupants. Per ara, l'augment de la presència policial sembla que ha tranquil·litzat una mica els ciutadans. Tot i això, és una majoria qui creu que, a mesura que passin els mesos, el Govern baixarà la guàrdia i el país podrà tornar a ser atacat sense gaire dificultat.

El ministre d'Interior va presentar fa pocs dies al Congrés el paquet de mesures que es pretén dur a terme per intentar frenar aquesta amenaça terrorista que no se sap d'on pot venir ni quan ho farà i que, tot i que s'exclouen “lleis especials en aquest àmbit que poguessin limitar la llibertat dels ciutadans”, com va dir Pisanu, sí que està previst modificar lleugerament l'actual legislació antiterrorista per poder colpir presumptes terroristes o cèl·lules actives i lligades a Al-Qaida que es trobin a Itàlia. Les reformes seran segurament lleugeres, però es pretén retocar algunes lleis del Codi Penal per poder actuar millor, més ràpidament i eficaçment contra els